

A második ágfalvi csata mentette meg Sopront!

1921. szeptember 8.

A selmecebányai bányamérnöki és erdőmérnöki főiskola diákjai tartalékos tisztökként vettek részt az I. világháborúban. 80 hősi halottunk van, a főiskola létszámának kb. 20 %-a. 1918 novemberében a fegyverszünet után az életben maradt és nem súlyosan sebesült diákok siettek Selmecebányára. A cseh légiósok már a garamvölgyi vasút mentén nyomultak előre, tehát nem sok idő volt hátra a menekülésre. Az akkor 183 éves főiskola diákjai összecsomagolták a könyveket, a gyűjteményeket, az irattárat, a laboratóriumi felszerelést és a fegyvereket. Útjuk már csak keleti irányban volt, a 25 km-re lévő Hontnémeti MÁV-állomásra. Rekvirált szekerekre tették a nagy értéket, és gyalog követték azokat a decemberi hóban a vasútállomásig. December 14-én hajnalban rakodtak be a vagonokba, és aznap este megérkeztek Budapestre. 1919 tavaszáig vártak, hogy melyik város fogadja be őket. Sopron polgármestere, dr. Thurner Mihály intézkedett, és a Károly-laktanya kiürítésével tudták elhelyezni a főiskolát. Az oktatás 1919. április 18-án kezdődhetett meg, primitív körülmények között.

A páduai fegyverszünet során először az osztrák-magyar csapatok fejezték be a hadműveletet, az olasz csapatok csak másnap délután. Ezt az egynapos különbséget az olaszok kihasználták, és Dél-Tirolt békés körülmények között elfoglalták egészen a stratégiai fontos Brenner-hágóig. (Hitler 1937-ben Olaszországgal politikai és katonai szövetséget kötött, elsősorban az osztrák Anschluss jóváhagyása érdekében, és ezért lemondott Dél-Tirolról Olaszország javára. Az Anschluss 1938. március 13-án következett be. Ezzel Hitler bekerítette Csehszlovákiát, és megkezdődött a Kis-Antant felszámolása.) A győztesek az osztrák veszteséget próbálták ellensúlyozni Magyarország rovására a Párizs környéki béketárgyalásokon, Nyugat-Magyarország, vagyis az Őrvidék Ausztriának történő átadásával. A tőlünk elvett területet azelőtt sosem nevezték Burgenlandnak, ezt a nevet az osztrákok 1921-ben találták ki.

A Magyar Kormány csak 1921. január 7-én kapta meg az Antant utasítását az Őrvidék átadására. 4200 km² nagyságú területről volt szó, Sopron és környékét is beleértve, 350 ezer lakossal. Németek, horvátok és magyarok lakták. Egykoron ez a Nyugati Gyepű volt. Végül 4026 km²-t kaptak meg, 292.588 lakossal, köztük 25 ezer magyarral. Erre utal, hogy Felsőőr város és Alsóőr község még ma is többségében magyar települések. 1923-ban a területi revízióval 11 határ menti község került vissza Magyarországhoz, ennyivel csökkent az Ausztriának átadott terület és lélekszám. A lakosság itt egy viharos évezred történelme során vált német többségűvé, tehát nacionalista szempontból jogosnak látszott Ausztria igénye, viszont ez a terület 1000 éven át mindig a Magyar Királyság része volt: Moson-, Sopron- és Vas-vármegyék nyugati, őrvidéki határsávjáról van szó. A területet két zónára osztották: az „A” zóna volt a vita nélkül átadandó nagyobbik rész, a „B” zóna Sopron és a környező 8 község sorsáról népszavazás fog dönteni.

1921 májusában kezdődtek meg a tárgyalások a vörös Ausztria és a nemzeti Magyarország között. A tárgyalások során a megtartható terület egyre zsugorodott, és már csak Sopron és környéke meghagyásáról volt szó. Végül még ezt is megkapta volna Ausztria.

1921 augusztusában Sopron átadásának hírére a Főiskola újból csomagolni kezdett. Augusztus 27-én a magyar honvédség az Antant követelésére kiürítette a várost. Augusztus 27-én Sopronban a főiskolások kezdeményezésére felkelő haditanács alakult. Még aznap megérkezett Kecskemétről egy 120 fős felkelő csapat. Nemcsak magyarok, hanem bosnyák katonák is voltak közöttük. A szombathelyi vasutasok is csatlakoztak. Héjjas Iván tartalékos főhadnagy lett a vezetőjük. Augusztus 28-án Kismarton felől megérkezett Sopronba a magyar csendőrzászlóalj, Ostenburg-Moravek Gyula őrnagy vezetésével. „Élve nem hagyom el Sopront!” – nyilatkozta a város és a megye vezetői előtt. Aznap délután a kecskeméti felkelők

Héjjas Iván irányításával megindultak Ágfalva-Kismarton irányába a vasúti fővonal mentén. Ágfalváról kiverték a bevonulásra felsorakozott osztrák csendőrszászlóalj, egészen az országunk határáig. Megérkezett Kecskemétről Prónay Pál sz.k. honvéd alezredes. Átvette a felkelés irányítását, és az újabb osztrák kísérletekre az egész határvidéken fellángoltak a harcok Pozsonyligetfalutól Szentgotthárdig, 300 km hosszú frontszakaszon. A cseh Eduárd Beneš nagyon megörült, hogy a magyarok és az osztrákok összecsaptak, és így a birodalom egykori szövetségesei ellenségekké váltak. Beneš a béke-konferencián azt kívánta, hogy valósuljon meg a szláv korridor. Ezt az Antant elvetette. Beneš ezután arra törekedett, hogy Pozsonyligetfalu dunai hídfőből kiindulva Hegyeshalom MÁV-állomáson és Csornán át vasúton tudja a hadosztályait Szombathely térségébe küldeni, ahol a délről előrenyomuló jugoszláv csapatokkal egyesülhet. Ennek a vasútvonalnak magyar kézben maradásához – szemben az osztrák igénnyel – Prága ragaszkodott, mert az osztrák Anschluss állandó veszélyt jelentett. (Ez 1938. március 13-án következett be!) Benešnek „köszönhetően” Rajka és Hegyeshalom Magyarországon maradt. Pozsonyligetfalu község, a dunai hídfő Csehszlovákia tulajdonába került. 1946-ban a Párizsi békekonferencián Csehszlovákia megkapta a Duna jobb partján fekvő, három községet: Oroszvárt, Horvátjárfalut és Dunacsúnt is. Dunacsúnnál tervezték meg a vízlépcsőt, és 1991-ben – a pozsonyi kormány várakozása ellenére - Julius Binder szlovák főmérnök önkényesen eltérítette a Dunát. Ez lett a III. számú Trianonunk.

1921. szeptember elején híre jött, hogy az osztrákok újból megkísérlik a soproni bevonulást. A főiskola diákjai mind hadviselt tartalékos katonatisztek voltak, nem volt nehéz fegyveres alakulattá szervezni őket. Maderspach Viktor tartalékos százados lett a főiskolások katonai parancsnoka, Székely Elemér tartalékos főhadnagy a „vezérkari főnök”. Ketten a legnagyobb titokban tanulmányozták a térképet, és az újabb erdei ösvényeket is rárajzolták. Járőröket küldtek ki, hogy földerítsék az osztrák kémeket és propagandistákat, mert az akciót álcázva kellett végrehajtani. Fegyverhez úgy jutottak, hogy megegyeztek Ostenburg őrnaggyal, a csendőrszászlóalj parancsnokával. A főiskolások civil ruhában, nem zárt alakulatban, kimentek a zónahatár közelébe, a csendőrszászlóalj pedig a 48-as laktanyából zárt alakulatban úgy vonult ki a zónahatárra, mintha annak ellenőrzését végeznék. Amikor a csendőrszászlóalj megérkezett az őrhely közelébe, megálltak, és egy fordulattal átadták fegyvereiket a felsorakozott főiskolások-szászadnak, majd a látszat érdekében zárt oszlopban és dübörögve vonultak vissza a laktanyájukba... A felkelő század egy szombathelyi rajjal és a császárhű osztrák tisztekkel kiegészítve, megindultak az erdőn át, és szeptember 8-án hajnali öt órakor, a hegy lejtőin megközelítették Ágfalva községet. Az osztrák csendőrszászlóalj itt töltötte az éjszakát, készültek az aznapi soproni díszbevonulásra. Az osztrák őrség észrevette a magyar „banditák” közeledését, tüzet nyitottak, és a fegyverropogással felriasztották az egész falut, benne az ágyakból kiugráló osztrák csendőröket. A község belterületén és a vasútvonal mentén véres ütközet alakult ki, amelynek során az osztrák csendőrök egyre inkább a vasútállomás felé hátráltak. Végül felugráltak a vonatra, magukkal vitték sebesülteiket és halottaikat is, és Bécsig meg sem álltak. A magyar felkelő főiskolások 3 főt vesztek, ebből ketten főiskolai hallgatók voltak, Machatsek Gyula (22 éves) és Szecsányi Elemér (22 éves) és a szombathelyi Pehm Ferenc (20 éves) fiatal vámtiszt haltak hősi halált. Súlyosan megsebesült Held Károly soproni főiskolás és Zorkóczy Lajos budapesti diák. Az osztrák hősi halottak közül csak egyet találtak meg a mienkek, Arnold Monsch (34 éves) osztrák csendőrt. Hogy mennyi halottja volt az osztrákoknak, azt nem tudjuk, a magyar felkelők csak egyet találtak a csatatéren. Valószínűleg a nagy sietségben itt felejtették. Ezt azért hangsúlyozom, mert a bécsi lapok 60 osztrák halotról és 100 sebesültről cikkeztek, amit túlzásnak tartok, mert a nagy menekülésben nem tudtak volna a vonatra magukkal vinni ennyi sebesültet és halottat. Az osztrák sajtó arról is cikkezett, hogy a magyar „banditák” tüzéséggel megerősítve is támadtak. Ez abból ered, hogy néhányan az esővíz gyűjtő hordót felborították és abba egyszerre több lövést adtak le. Ennek valóban hatalmas visszhangja volt.

A két hősi halottunkat Sopronban szeptember 10-én temették, és velük együtt az osztrák csendőrt is. A soproni temetőben egymás mellett nyugszanak. Pehm Ferencet szülővárosában, Szombathelyen temették el. A kecskeméti felkelők és közöttük agrármérnök édesapám is tovább harcoltak. Édesapám osztrák hadifogságba esett. Végül az Antant fenyegetőzése miatt olasz közreműködéssel Velencében október 11-13-án tárgyalások folytak Ausztria és Magyarország között. Ennek során úgy döntöttek, hogy az „A” zónát átadjuk Ausztriának és az „B” zónában Sopron és a körülötte lévő nyolc község sorsát egy összevont népszavazással Antant tisztikar felügyelete mellett fogják eldönteni.

Az osztrák zászlóalj szeptember 8-án reggel még nem tűzte ki célul, hogy Sopronba egyenesen bevonuljanak, mert szembe találhatják magukat a magyar csendőr zászlóaljjal. Először az ivóvíz kutakat akarták elfoglalni, hogy a vízellátás megszűnésével a várost megadásra kényszerítsék.

A kecskeméti, a szombathelyi és a főiskolás felkelők közül Nyugat-Magyarorszáért összesen 21 harcos áldozta az életét. Baracsi László volt az első hősi halott.

A népszavazás lebonyolítására az Antant 40 angol, 120 olasz és 150 francia katonát vezényelt Sopronba.

A népszavazást december 14-én tartották meg. A főiskolásoknak az Antant nem adta meg a szavazati jogot azon a címen, hogy nem soproni illetékességűek, viszont hihetetlen energiával segítettek a népszavazás lebonyolítását. Az ágyban fekvő betegeket hordágyon cipelték a szavazóhelyiségekbe. Mindenről időben tájékoztattak. A „B” zónát tíz részre osztották fel, hogy könnyebb legyen az ellenőrzés. A bécsi sajtó azt állította, hogy a népszavazás során a főiskolások Magyarország javára csaltak. Ez azért nem igaz, mert a népszavazásban döntő szerepet játszott, hogy Magyarországon már jogrend volt, Kun Béla 5 hónapos bolsevizmusa után a soproniak nem óhajtottak a vörös Ausztriához tartozni. A népszavazás eredményét az Antant Bizottság 1921. december 17-én d.u. 4 órára megszámlolta és értékelte.

A szavazásra jogosultak száma a „B” zónában 23 561 fő volt. Ebből Sopron szabad királyi városban 15 334 fő szavazott. A szavazás Sopronban 72,25%-os arányú volt, a „B” zónában Magyarországon történő maradásra összesen 65,16%. Ausztriára 34,84% jutott. Nagyon érdekes a környező községekben Ausztriára adott szavazatok aránya: Bánfalva 81%, Ágfalva 82%, Balf 60%, Rákos 61%, Harka 90%, Kópháza 31%, Bóz 22%, Nagycenk 0,05%. Kópházán a horvát nemzetiség magyarbarát volt. Nagycenk, Széchenyi István szülőfaluja pedig tiszta magyar lakta település. Az elcsatolás után sok határszéli község kérte vissza magát Magyarországhoz, elsősorban a horvát nemzetiségűek. 11 község került vissza. Prónay Pál 1922 őszén újabb felkelést indított és a további területvesztésektől félve Ausztria átengedte Magyarországnak ezeket a határszéli községeket. Azért van annyi horvát nemzetiségű ezen a területen, mert a török elől erre tudtak menekülni a Magyar Királyság megmaradt területén, Nyugat-Magyarországon át a Felvidékre. Ezért van annyi horvát családi nevű szlovák Pozsony környékén. A szlávok egymás között könnyen asszimilálódnak.

A számunkra sikeres népszavazás után francia, magyar és német nyelvű plakátok jelentek meg a következő szöveggel. Lásd magyarul:

Szövetségi Tábournoki Bizottság.

A népszavazási terület átadása.

A Szövetségi Tábournoki Bizottság igazolja a népszavazásnak a központi bizottság által december 18-án közétett eredményét.

A nagykövetek tanácsa ezt az eredményt jóváhagyta.

Ennek folytán és a velencei szerződés értelmében a népszavazási terület Magyarország birtokába kerül, amely állam a területet a Szövetségi Tábournoki Bizottságtól 1922. január 1-én veszi át.

Sopron. 1921. dec. 24.

Ferrario

tábornok, a Szövetségek Tábornoki Bizottság elnöke.

Felvirradt Sopron legszebb karácsonya után Sopron városának legboldogabb újesztendeje is. Minden házon nemzeti színű zászló lengett. Az emberek így köszöntötték egymást: „Boldog magyar újesztendőt kívánok!” Az ablakokon a piros-fehér-zöld papírszalagok ezrei hirdették, hogy: „Hála Istennek!” „rendületlenül!” „magyarok maradtunk!” „Gott sei es gedankt!” „Treu geblieben!”

1922. január 1. A népszavazás által érintett területet a szövetséges tábornoki kar átadta Magyarországnak.

Január 6.-án este a Főiskola ifjúsága fáklyás menetben vonult fel a városháza elé, hogy köszönetet mondjon a „nagyidők polgármesterének” Sopron szabad királyi város első polgárának, azért, hogy három évvel azelőtt befogadta, pártfogolta és megszerette ezt a hazátlan, bolyongó főiskolát, otthont nyújtva a hontalanoknak! A főteret teljesen beöltötte a soproni lakosság. Felhangzott a tárogató: „Krasznahorka büszke vára”, majd a Himnusz, a hatalmas tömeg együtt énekelte. Ezután megszólalt a Főiskola ifjúsági elnöke: Leicht Ottó: „Polgármester úr! Abban a boldog tudatban jöttünk ide, hogy részesei lehettünk annak a munkának, amely a várossal karöltve el tudta érni, hogy az új otthon, ez az ősi város a mienk maradt. Köszönjük Polgármester úrnak azt a szeretetét, amellyel bennünket ide hozott és letelepedést adott a hazájából kiüldözött másfél százados főiskolának. Becsülettel álltuk meg helyünket eddig, egy emberként siettünk a bajba jutott, nyugati magyarság megsegítésére. Tudni fogjuk a jövőben is, mit vár tőlünk a haza, a magyar becsület itt a Végeken! Polgármester úr! Mi, a 72 %-os soproni hazafiság helyett 100%-os magyarságot hoztunk magunkkal”.

Dr. Thurner Mihály polgármester válasza: „Áldom a Magyarok Istenét, hogy ezt a száműzött, szétvert sereget városunkba hívtam, megsegítettem, oltalmaztam, mert olyan segítő társakat találtam bennük, akik ismerve a hontalanság keserű kenyerét, teljes erejükkel, magyar szívük minden dobbanásával azon voltak, hogy nehéz munkámban a magyar Sopront diadalra segítsék! Fiatal bajtársaim, segítő társaim, az Isten áldását kérem rátok és munkálkodásotokra!”.

Dr. Thurner Mihály 1878-ban az Órvidéken született és 1901-ben a kolozsvári egyetemen szerzett jogi diplomát. A II. Világháború után a bolsevista diktatúra félreállította, állásából menesztette. Sopron iránti szeretetből a városban maradt és utcaseprőként 1953-ban, 75 éves korában fejezte be életét. Gyalázatos módon bánt el Magyarországot a legügyesebb, legbátrabb polgármesterével. Dr. Thurner Mihály halhatatlan érdemeit nem győzöm eléggé hangsúlyozni. Nevét a magyar Pantheonban örök időkre meg kell őrizni!!!

A Főiskola a honvéd laktanya után megkapta a katonai Főreáliskola hatalmas épülecsoportját, ami a Millennium évében épült. 1922-ben helyet cseréltek a Károly-laktanyával. Az oktatás 1923 őszén már itt indult. A katonai Főreáliskola nagy lovaglós telkét dr. Fehér Dániel erdőmérnök professzor úr „varázsolta” a ma ismert csodás botanikus kertté. A Dékáni Hivatal épülete előtti kertben állították fel az ágfalvi csatára emlékeztető obeliszket. A Főiskolát 1936-ban a budapesti József Nádor Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetembe olvastatták be, és annak soproni Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karaként működött mindaddig, amíg Rákosi Mátyás diktatúrája 1955-ben el nem vitte a Bánya- és Kohómérnöki Kart Miskolcra. 220 év után kettészakadt az egykori világhírű Főiskola, majd Műegyetem. Az Erdőmérnöki Kar jelenleg a Nyugat-Magyarországi Egyetem keretében működik. Az évnyitó ünnepség mindig az ágfalvi csata emléknapján, szeptember 8-án, az öreg mérnökök tisztelet diplomájának átadásával történik.

Fontosnak tartom, hogy a soproni Idegenforgalmi Hivatal az egyetem csodálatos botanikus kertjét, az ágfalvi csata emlékművét és a híres professzorok szobrait mutassa be az ide látogató turistáknak. Miért hallgatnak erről a nevezetességről?

1944. március 19-én, vasárnap reggel a náci-német csapatok elsőként szállták meg Sopront. Ellenállásra nem került sor, ezért véres megtorlások akkor nem történtek. Kellott a keleti fronton a magyar vér!... A Matematikai Tanszék előadótermébe az egyetem vezetése másnap délelőttre összehívta az ifjúságot. Modrovich Ferenc professor úr, az Ifjúsági Kör tanár elnöke feldúlva, kérve kérte az ifjúságot, hogy a legkisebb ellenállási akcióba se kezdjünk! „Ezek nem ismernek se embert, se Istent. Kegyetlen megtorlásnak lennétek kitéve, sőt az egyetemet is bezárnák, és ezzel megszűnne a tanítás, a vizsgáztatás lehetősége!”... Nyáron és ősszel diplomavédő végszigorlatokat tartottak, sőt 1945. február 24-én a királyi Magyarország utolsó és hazánkban egyetlen diplomavédő végszigorlata volt. Egyetlenként diplomáztam, mert diáktársaimat már behívták a frontra. Egy hét múlva én is sorra kerültem, a második soproni bombázást is átvészeltem, szerencsém volt, élek... Imádkozom azokért a diáktársaimért, akik öt évi tanulás és vizsgák után, a fronton hősi halált haltak, az SS kivégezte őket, vagy az amerikai szőnyeg bombázásokban vesztették életüket. Életem végéig szeretettel és tisztelettel gondolok az Alma Materra!

A katonai Főreáliskola épületeit az 1945. tavaszi soproni, harmadik amerikai szőnyegbombázás teljesen elpusztította. Helyén ma blokkos lakóegyed van.

1944 őszén várt újabb megpróbáltatás a soproni műegyetemi Karra, mert a Szolosjan (Szálasi) diktatúrája elrendelte a nyugatra menekítést. Sébor János dékán kemény ellenállásán bukott meg ez az ostoba parancs, mert ha menekülnek, akkor szétszóródik az ősi Főiskola. Ez a következetes bátor ellenállás megmentette a soproni műegyetemi Kart, és ezzel a magyar bánya-, kohó- és erdőmérnök képzést a katasztrófától. A II. Világháború után Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karként működött mindaddig, amíg Rákosi Mátyás diktatúrája 1955-ben el nem vitte a Bánya-, és Kohómérnöki Kart Miskolcra. 220 év után kettészakadt az egykori világhírű Főiskola, majd Műegyetem. Az Erdőmérnöki Kar jelenleg a Nyugat-Magyarországi egyetem keretében működik.

1945. áprilisban a szovjet hadsereg ukrán katonái nem randalíroztak az egyetemen, mert amint elolvasták dr. Fehér Dániel professor úr tanszékének ajtaján a cirill betűs orosz feliratot: „tífuszveszély”, ijedtükben elfutottak. A háború borzalmi ellenére a soproni műegyetemi Kar nagyobb pusztítás nélkül, épen maradt. Az amerikai szőnyegbombázás tőlünk 100 méter távolságra csapódott be, elpusztítva Érsek Gábor erdőmérnök kollégámat, a diploma védeke utáni néhány hónappal, de az egyetem kertjébe nem hullott bomba. Tudtommal – mert akkor katonaként Bajorország felé meneteltem - április elején a főépület elé egy kisebb szovjet bomba hullott, de komoly kárt nem okozott.

Akit Sopron sorsa érdekel, annak javasolom az alább felsorolt könyveket:

ifj. Krúg Lajos: Tüzek a végeken Sopron 1930.

vitéz Tóth Alajos: Emlékezés 1921-1931, Sopron 1932.

Missuray-Krug Lajos: A nyugatmagyarországi felkelés. Sopron 1936. (azonos Krug Lajossal, édesanyja családi nevét előnévként vette fel)

Dr. Zsiga Tibor: Nyugat-Magyarország, vagy Burgerland? Szombathely 1995. (magyar és német nyelven, egybekötve jelent meg, hogy az osztrákok is tudják olvasni. Összehasonlítva az ikerkönyv két részét, ugyanazt a mondanivalót a német nyelv 33%-kal hosszabban tudja ismertetni)

Dr. Botlik József: Nyugat-Magyarország sorsa 1919-1921. (magyarul kétszer jelent meg, Budapest 2008, 2012. a Kanadai Magyar Öregcserkész csapat, Magyaródy Szabolcs vezetésével, angolnyelvre lefordítva adta ki Hamiltonban. Az angol nyelvű szöveg 12%-kal hosszabb, mint a magyar).

Mindkét idegen nyelvre lefordított könyv, mind a német, mind az angol szöveg hosszabb, mint a magyar. Tehát anyanyelvünk tömören fejezi ki a mondanivalót. Ebben egyedülálló a világon, ezért legyünk rá büszkék!

Sarkady Sándor-Tóth Imre: A soproni népszavazás 1921-1922. Sopron 2001.

Missuray Krug Lajos 1944-ben amerikai szőnyegbombázás áldozata lett.

Az Egyetem Erdőmérnöki-, Faiparimérnöki-, és Közgazdasági Karain az elsőéves diákoknak „a balekoknak” fél éven át előírt tantárgyként az Egyetem történetét oktatják. Ehhez felhasználják a két évszázados múlt dokumentumait, Krug Lajos könyvét, amelynek újbóli kiadását a Központi Könyvtár főigazgatója, Sarkady Sándor szorgalmazza. Jelenleg egy 20 oldalas füzet segédletként kapható.

Az erdőmérnök és faiparimérnök hallgatók nem kötelezően, de szívesen viselik az erdész egyenruhát. Az Egyetem az ifjúságot egész életre szóló szolidaritásra neveli.

Jó szerencsét a vadásznak! Üdv az erdésznek!

Budapest-Sopron 2015. szeptember 8.

vitéz Hábel György
rubindiplomás erdőmérnök,
Jáky-díjas közlekedési mérnök,
ny. MÁV mérnök-főtanácsos
Budapest